

Die Handschriften in Göttingen. Universitätsbibliothek. 3. (*Nachlässe von Gelehrten, Orientalischen Handschriften. Handschriften im Besitze von Instituten und Behörden. Register zu Bd. 1—3.*) Berlin, 1894. (*Verzeichniss der Handschriften in Preussischen Staate. I. Hannover 2.*) 8-r. VIII. + 551 + 244 l.

E nagybecsű vállalat az előttünk fekvő harmadik kötettel befejezést nyert. A jelen kötet tartalmát főleg a keleti nyelvű kéziratok teszik, de e mellett azon különféle kézirat-gyűjtemények ismertetését is adja, melyek különféle göttingai intézetek vagy hatóságok tulajdonából mentek át az egyetemi könyvtár birtokába. A keleti nyelvű kéziratok e folyóirat olvasóit alig érdeklik, velők ezért bővebben nem is foglalkozunk. Amúgy is legnagyobb részt újabb keletűek, így pl. az arab nyelvű kéziratok között nagyon sok az Ewald által jelen században összegyűjtött munkák másolata.

Az egyes intézeteknek vagy magánosoknak a könyvtár tulajdonába átment gyűjteményei közt első helyen áll a göttingai német társaság iratgyűjteménye, melynek csak egy részét tartalmazza a jelen kötet. A gyűjtemény túlnyomó része a *Hist. lit. 115.* szakba van beosztva, s tartalmát már előzőleg ismertettük. A jelen kötetben leírt kéziratok 11 dobozt töltenek meg, az 1—4 doboz leveleket tartalmaz az 1738—1784. évekből, a többiek a társaság tagjainak munkálatait, túlnyomólag beszédeket foglalnak magukba.

A magán-gyűjtemények volt tulajdonosai a következők: Achenwall Gottfried, Asch György (Jeginkább keleti kéziratok), Beckmann János, Blumenbach, Böhmer Lajos György, Eichhorn Károly Frigyes, Gauss, a híres matematikus, Heeren, Hermann, Heyne, Lagarde, Mayer, Meibom, Meiners, Michaelis (szintén nagyrészt keleti kéziratok), Münchhausen (jogi gyűjtemény), Pütter, Sauppe, Uffenbach, Wagner Rudolffhoz intézett levelek, Weber Vilmos és Wüstenfeld Tivadar hagyatéka. Érdekesek ezek között Achenwall hagyatéka, mely nagyrészt jogi s történelmi kéziratokat, Böhmeré, mely északi Németország történetére, és Wüstenfeldé, mely Olaszország történetére tartalmaz kéziratokat. Magyarországra vonatkozó kézirat elvétele fordul elő, így *Achenwall 82.*, mely H. (talán Hardenberg,) kezétől származó Pro memoria über Ungarn cz. kéziratot s Achenwall jegyzeteit *Büsching Beschreibung von Hungarn 1771. cz.* munkájához tartalmazza. Megemlítjük még, hogy a *Michaelis* gyűjtemény 324. sz. kötete Halmágyi Istvánnak gr. Teleki Pál nevében Michaelishez írt levelét tartalmazza.

E gyűjteményeken kívül még az egyetemi könyvtárnak 1802-ben alkotott u. n. diplomatikai apparatusa és pár apróbb töredékes gyűjtemények ismertetését találjuk. A diplomatikai gyűjtemény fő részét az 500-on felüli latin és német oklevelek teszik, ezek között két glagol nyelvű is van 1523 illetve 1534-ből Novigradra és Frangepán Istvánra vonatkozó.

A kötetet egy külön lapszámozással ellátott általános, mind

a három kötetre kiterjedő index zárja be, melynek szerkezete mintául szolgálhat minden egyéb hasonló vállalatához. Az általános index betűsoros, míg az arab, perzsa és török kéziratoké hármassal, u. m. cím, szerző, illetve tulajdonos és tárgyszerinti. A többi keleti nyelvű kéziratok indexe személy és tárgyszerinti.

Végezetül kipótöljük még a hiányokat, melyek az előző ismertetésekben előfordulnak, közölvén azon Magyarországra vonatkozó kéziratokat, melyek előbb figyelmünket kikerülték. Ezek: *Theol.* 187. XVIII. századbéli 92 oldalnyi kézirat, melyet 1798-ban Benkő J. ajándékozott a göttingai könyvtárnak. Tartalmazza az 1545 és 1555-iki erdődi zsinatok végezéseit, azonkívül (75. l.) *Chronologicae consignationes de . . . Dragfiorum familia 1383—1555.* *Theol.* 256. XVII. századbéli kézirat, tartalma a Major catechesis Raco-viana; (107. l.) *Summa professionis doctrinae de uno vero deo . . . per ministros ecclesiae Claudiopolitanae aliosque . . . pastores in Transylvania et Hungaria in hac doctrina . . . consentientes.* Claudiopoli 1570. A leírók szerint alighanem nyomtatott műről vett másolat. *Theol.* 299. 1683 körül, (25. l.) »Regulae circa Christianorum omnium . . . reunionem . . . pro facilitate pacis exultantium et protestantium Hungarorum collectae.« *Theol.* 312. (76. l.) *Inscriptio Köleseriana.* *Theol.* 313. (132. l.) *Betr. die Verfolgung in Ungarn und die Unruhe der Kirche zu Pressburg 16. Juli 1696.* *Lunob.* 2. (141. b. l.) *Archidiaconi ecclesiae Albensis Transylvaniae in Mathiam regem Hungariae epitaphium.* *Hist.* 657. (VII. k. 351. l.) János király és I. Ferdinánd közti szerződés 1538-ból. (XVIII. k. 102. l.) *Explanatio compendiosa . . . juris, quod . . . Ferdinando . . . Regi . . . ad regnum Hungariae competit auctore Beato Widman etc.* 1531. E kötet általában Mária királynéra vonatkozó számos okmányt tartalmaz. *Hist.* 623. Boesckayra vonatkozó okiratok. *Jurid.* 8. (X. k. 308. l.) *Rechtfertigung des Aufstandes und Aufforderung zur Unterstützung, Kaschau 24. April 1605.* unterzeichnet von Nic. Segner, Mich. Dengeligi, Steph. Legni und Joh. Dersfi. *Phil.* 60. (512. l.) *Der sächs. Theologen Bedencken Von Ungar. Religionswesen.* 16. 7. 1691. *H. lit.* (202. l.) Gottfried Schwarz, *Catalogus scriptorum de rebus omnis generis Hungariae bis 1783.* Megemlítem végül a *Philol.* 36. számot, mely a göttingai Corvin-kódex ismertetését tartalmazza.

Áldásy Antal.